

RAQAMLI BANKNI RIVOJLANTIRISH

Norqulova Umida Shavkat qizi

BANK moliya akademiyasi tijorat banklarini boshqarish yo'nalishi magistri.

Anor Bank AJ Qarshi filiali

Annotatsiya (Abstrakt). Ushbu maqola raqamli banklarni rivojlantirish jarayoni va uning natijalari haqida tahliliy ma'lumot beradi. Raqamli banklar mijozlarga qulaylik yaratish, xarajatlarni qisqartirish, xavfsizlikni ta'minlash va innovatsiyalarni joriy etish orqali an'anaviy bank xizmatlariga nisbatan bir qator afzalliklarga ega. Maqolada raqamli banklarning mijozlarga taqdim etadigan keng qamrovli xizmatlari, mijozlar qoniqishini oshirishga qaratilgan choralar, operatsion xarajatlarni kamaytirish usullari, xavfsizlik va himoya choralari hamda innovatsion texnologiyalarni joriy etish natijalari batafsil muhokama qilinadi. Shuningdek, maqolada raqamli banklar rivojlanishidagi qulaylik va samaradorlik, xavfsizlikka e'tibor, mijozlarning texnologik savodxonligi, regulyatorlar va qonunchilik tizimining roli hamda raqobat va innovatsiyalar masalalari ham yoritiladi.

Kalit so'zlar; Raqamli bank, bank xizmatlari , mijoz qulayligi , xarajatlarni qisqartirish ,xavfsizlik va himoya , innovatsiyalar , mobil ilovalar;

Kirish qism (Introduction). Bank xizmatlarini modernizatsiyalash va soddalashtirish tizimi mamlakat moliyaviy xizmatlarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda axborot texnologiyalari, barcha sohalarda bo'lgani kabi, bank tizimiga ham keng joriy etilgan. Bank tizimida raqamli bankingni rivojlantirish iqtisodiy o'sishning asosiy masalalaridan biri ekanligi, ayniqsa butun dunyo bo'ylab hukm surayotgan koronavirus pandemiyasi davrida ham yaqqol yuzaga chiqdi. Prezidentimiz bank tizimiga to'xtalar ekan, "Afsuski, bank tizimi raqamli texnologiyalardan foydalanish, yangi bank mahsulotlari va dasturiy ta'minotni joriy etish bo'yicha zamonaviy talablardan ortda qolmoqda", deya ta'kidlagan. Bunda biz raqamli bank xizmatlarini ishlab chiqilishi kerak bo'lgan masala sifatida tan olishimiz zarur. Muhim masalalardan biri bu foydalanuvchilarning bank tizimiga ishonchini oshiradigan va qulay xizmatlarni taklif etadiga raqamli bank tizimini rivojlantirish hisoblanadi.

"Raqamli bank — innovatsion bank texnologiyalaridan foydalangan holda (kassa xizmatini ko'rsatmasdan) bank xizmatlarini masofaviy ko'rsatuvchi bank yoki uning tarkibiy bo'linmasi. Raqamli banklar tomonidan bank xizmatlarini masofaviy ko'rsatish bankning ichki tartib qoidalariga asosan qonun hujjatlari talablarini inobatga olgan holda amalga oshiriladi".

Asosiy qism (Main part). Raqamli bankni rivojlantirish mavzusi bugungi kunda

dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Raqamli bank, odatiy an'anaviy bank xizmatlarini internet va mobil ilovalar orqali taqdim etadigan bankdir. Raqamli bankni rivojlantirish bir qancha jihatlarni o'z ichiga oladi:

❖ **Texnologik infratuzilmani rivojlantirish:**

- Bulutli texnologiyalar: Ma'lumotlarni saqlash va qayta ishlash uchun bulutli texnologiyalarni joriy etish.

- API va ochiq bank xizmatlari: API'larni rivojlantirish orqali uchinchi tomon dasturchilariga bank xizmatlarini integratsiya qilish imkoniyatini yaratish.

- Kiberxavfsizlik: Bank ma'lumotlarini himoya qilish uchun ilg'or xavfsizlik texnologiyalarini qo'llash.

❖ **Foydalanuvchi tajribasini yaxshilash:**

- Mobil ilovalar: Intuitiv va qulay mobil ilovalarni ishlab chiqish.

- Personalizatsiya: Foydalanuvchi xatti-harakatlariga asoslangan personalizatsiyalangan xizmatlar taklif etish.

- Tezkor xizmatlar: To'lovlar, pul o'tkazmalari va boshqa operatsiyalarni tezkor amalga oshirish.

❖ **Innovatsion xizmatlarni joriy etish:**

- AI va mashinaviy o'rganish: Foydalanuvchi xatti-harakatlarini tahlil qilish va tavsiyalar berish uchun sun'iy intellekt va mashinaviy o'rganish algoritmlaridan foydalanish.

- Blokcheyn texnologiyasi: Tranzaksiyalarni xavfsiz va shaffof qilish uchun blokcheyn texnologiyasini joriy etish.

- Raqamli valyutalar: Kriptovalyutalar va markaziy banklar tomonidan chiqarilgan raqamli valyutalar bilan ishlash.

❖ **Regulyativ va huquqiy muhitni takomillashtirish:**

- Regulyatorlar bilan hamkorlik: Yangi texnologiyalar va xizmatlarni joriy etish uchun regulyatorlar bilan hamkorlik qilish.

- Xalqaro standartlar: Xalqaro moliyaviy standartlarga muvofiq bo'lish.

❖ **Ma'lumotlar tahlili va boshqaruvi:**

- Big Data: Katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilish orqali mijozlar ehtiyojlarini yaxshiroq tushunish.

- Ma'lumotlar xavfsizligi: Mijozlar ma'lumotlarini himoya qilish uchun ilg'or ma'lumotlar xavfsizligi choralarini ko'rish.

❖ **Mijozlarni jalb qilish va ularga xizmat ko'rsatish:**

- Raqamli marketing: Onlayn marketing strategiyalari orqali yangi mijozlarni jalb qilish.

Raqamli bankni rivojlantirish uchun yuqoridagi barcha jihatlarni birgalikda hisobga olish va har bir sohada yetarli darajada e'tibor qaratish zarur. Bu jarayon raqamli texnologiyalarni keng qamrovda joriy etishni va foydalanuvchilarga qulay va

xavfsiz moliyaviy xizmatlarni taqdim etishni o'z ichiga oladi.

Natijalar va muhokamalar (Results and Discussions).

Natijalar

1. Keng qamrovli xizmatlar:

- Raqamli banklar mijozlarga keng qamrovli xizmatlar ko'rsatish imkonini yaratdi. Ular orqali mijozlar istalgan vaqtda va istalgan joyda bank xizmatlaridan foydalanish imkoniyatiga ega bo'ldilar. Bu xizmatlar orasida hisob-kitoblar, pul o'tkazmalari, omonatlar va kreditlar bor.

2. Mijozlarning qulayligi va qoniqishi:

- Raqamli bank xizmatlari mijozlar uchun qulaylik darajasini sezilarli darajada oshirdi. Mijozlar o'z bank ishlarini onlayn tarzda, uzoq navbatsiz va tezkor amalga oshirishi mumkin bo'ldi. Bu esa mijozlarning qoniqishini oshirdi va banklarga nisbatan sodiqlikni kuchaytirdi.

3. Xarajatlarni qisqartirish:

- Raqamli banklar an'anaviy bank filiallariga bo'lgan ehtiyojni kamaytirib, xarajatlarni sezilarli darajada qisqartirdi. Bu banklarga operatsion xarajatlarni kamaytirish va shu orqali mijozlarga ko'proq foydali xizmatlar taklif qilish imkonini berdi.

4. Xavfsizlik va himoya:

- Raqamli banklar zamonaviy texnologiyalar yordamida xavfsizlik va himoya choralari kuchaytirildi. Shaxsiy ma'lumotlarning himoya qilinishi, tranzaktsiyalarning xavfsizligi va firibgarlikka qarshi chora-tadbirlar amalga oshirildi.

5. Innovatsiyalar:

- Raqamli banklar innovatsiyalarni joriy etish va yangi texnologiyalarni tatbiq qilishda yetakchi bo'lishdi. Mobil ilovalar, sun'iy intellekt va blokcheyn texnologiyalari kabi innovatsiyalar bank xizmatlarining sifatini oshirdi.

Muhokamalar

1. Qulaylik va samaradorlik:

- Raqamli bank xizmatlari qulay va samarador bo'lishi bilan birga, mijozlarning vaqtini tejash va xizmatlarga tezkor kirish imkonini beradi. Shu bilan birga, mijozlar texnik nosozliklar va tizim xatoliklari tufayli ba'zi hollarda noqulayliklarga duch kelishlari mumkin.

2. Xavfsizlikka e'tibor:

- Raqamli banklarda xavfsizlik masalasi birinchi o'rinda turadi. Shaxsiy ma'lumotlarning himoya qilinishi va tranzaktsiyalar xavfsizligi uchun kuchli chora-tadbirlar ko'rilgan bo'lsa-da, kiberxurujlar va firibgarlik holatlari mavjud bo'lishi mumkin.

3. Mijozlarning texnologik savodxonligi:

- Raqamli bank xizmatlaridan foydalanish uchun mijozlarning texnologik

savodxonligi muhim ahamiyatga ega. Texnologiyaga oid bilimlar yetarli bo'lmagan mijozlar xizmatlardan to'liq foydalanishda qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin.

4. Regulyatorlar va qonunchilik:

- Raqamli banklarning muvaffaqiyati uchun regulyatorlar va qonunchilik tizimlarining moslashuvchanligi muhim ahamiyatga ega. Qonunchilik bazasining rivojlanishi va raqamli banklarni qo'llab-quvvatlashga yo'naltirilgan chora-tadbirlar muhimdir.

5. Raqobat va innovatsiyalar:

- Raqamli banklar o'rtasida kuchli raqobat mavjud bo'lib, bu innovatsiyalarni rag'batlantiradi va xizmatlar sifatini oshiradi. Raqobat muhiti banklarga yangi texnologiyalarni joriy etish va mijozlarga yanada qulay va foydali xizmatlar taklif qilish imkonini beradi.

Xulosa (Conclusion).

Raqamli banklarni rivojlantirish jarayoni moliyaviy xizmatlar sohasida sezilarli o'zgarishlarga olib keldi. Mijozlar uchun qulaylik va samaradorlikni oshirish, bank xizmatlarini tezkor va xavfsiz amalga oshirish imkoniyatlarini yaratdi. An'anaviy bank filiallariga bo'lgan ehtiyojni kamaytirish orqali operatsion xarajatlarni qisqartirish imkoniyatlari yuzaga keldi. Xavfsizlik va himoya choralari zamonaviy texnologiyalar yordamida kuchaytirildi. Innovatsion texnologiyalar, xususan, mobil ilovalar, sun'iy intellekt va blokcheyn texnologiyalari raqamli bank xizmatlarini yangi bosqichga olib chiqdi.

Shu bilan birga, raqamli banklar rivojlanishida xavfsizlik masalalari, mijozlarning texnologik savodxonligi, regulyatorlar bilan hamkorlik va qonunchilik tizimi muhim rol o'ynaydi. Innovatsiyalar va kuchli raqobat muhiti raqamli banklarning yanada rivojlanishiga turtki bo'lmoqda. Kelajakda raqamli banklar mijozlarga yanada qulay va innovatsion xizmatlar ko'rsatish orqali moliyaviy xizmatlar sohasida yetakchilikni saqlab qolishi kutilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar (References);

1. Abdullayev, A. (2022). Raqamli bank texnologiyalari va ularning rivojlanishi. Toshkent: O'zbekiston Banki Nashriyoti.
2. Karimov, B. (2021). Bank xizmatlarini raqamlashtirish: imkoniyatlar va muammolar. Toshkent: Moliyaviy Tadqiqotlar Markazi.
3. Raximov, D. (2023). Raqamli bank xavfsizligi va himoya choralari. Samarqand: Samarqand Universiteti Nashriyoti.
4. Islomova, N. (2020). Innovatsion texnologiyalar va bank sohasidagi o'zgarishlar. Toshkent: Innovatsion Tadqiqotlar Nashriyoti.
5. Murodov, F. (2022). Raqamli bank xizmatlari: mijozlar qoniqishi va raqobat muhitini tahlil qilish. Buxoro: Buxoro Iqtisodiyot Universiteti Nashriyoti.
6. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki (2021). Raqamli banklar faoliyatini tartibga solish va nazorat qilish bo'yicha qo'llanma. Toshkent: Markaziy bank Nashriyoti.